

К.Ю. ЛУЦЕНКО Г.М. ФАДЕЄВА

РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Проаналізовано зміни, внесені до Податкового кодексу України відносно податку на доходи фізичних осіб. Проведений порівняльний аналіз з минулим періодом і висвітлені перспективи на майбутнє у зв'язку з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, об'єкт оподаткування, ставки податку, пасивні доходи, заробітна плата, єдиний соціальний внесок.

Проанализированы изменения, внесенные в Налоговый кодекс Украины относительно налога на доходы физических лиц. Проведен сравнительный анализ с прошлым периодом и освещены перспективы на будущее в связи с евроинтеграционными процессами, которые происходят в стране.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, объект налогообложения, ставки налога, пассивные доходы, заработная плата, единый социальный взнос.

The changes made to the Tax Code of Ukraine concerning the tax on personal income. According to Eurostat, the European Union is on the first place in the world to allocate funds for the social protection of its citizens - up to 30% of GDP in Ukraine - only 8%. For comparison: in Germany, the minimum pension is 350 euros in France, the minimum pension is 500 euros per month in the UK -760 euros. In Ukraine, the average pension of about 47 euros (over 1,400 USD.). Thus, in the disclosed factors that adversely affect the level of social protection of the population of Ukraine.

A comparative analysis with the previous period and highlight prospects for the future in connection with the European integration processes that are taking place in the country.

Keywords: tax on personal income, the object of taxation, tax rates, passive income, salary, a single social contribution.

Вступ. З огляду на постійні зміни податкового законодавства та важливість володіння інформацією про його останні зміни, актуальним є вивчення стану оподаткування доходів фізичних осіб, що існує в даний час, а також проведення порівняльного аналізу. Згідно з українським законодавством податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним, нерідко ще його називають по-старому «прибутковий податок». У податкових системах різних країн цей податок також називають «індивідуальний прибутковий податок», «податок на поставлений дохід», але це не міняє суті. У всьому світі цей вид податку є одним з основних джерел наповнення бюджету.

Постановка проблеми. Основний податок, який сплачують тільки фізичні особи (або їх представники – податкові агенти, але за рахунок таких фізичних осіб), є податок на доходи фізичних осіб (далі ПДФО). Цим податком оподатковуються всі доходи фізичних осіб відповідно до податкового законодавства.

Кожен із видів загального оподаткованого доходу платника податку на доходи фізичних осіб оподатковується відповідно до норм і правил, установлених у Податковому кодексі України (далі ПКУ). Причому застосування таких правил впливає на розмір ПДФО, а також на розмір доходу, який отримує фізична особа після сплати податку. Отже, питання удосконалення податку на доходи фізичних осіб в Україні є одним із фундаментальних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ключові зміни в реформуванні податкової системи взагалі, й податку на доходи фізичних осіб зокрема, були предметом дослідження таких учених, як: Ю.Б.Іванов, М.П. Кучерявенко, Л.М. Котенко, Г.М. Фадєєва, О.А. Лукашев, Н.Ю. Пришва та ін. [1]. Разом із тим окремі питання щодо реформування податку на доходи фізичних осіб в умовах євроінтеграції потребують поглибленого опрацювання, у т. ч. шляхом порівняння діючих

ставок податків із минулим періодом і перспективами на майбутнє.

Мета статті полягає у виокремленні ключових змін у реформуванні оподаткування доходів фізичних осіб.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У 2016 р. застосовується базова ставка 18,0 % до усієї суми бази оподаткування, незалежно від її розміру. Відмінено обов'язок подавати річну декларацію фізичними особами, якщо протягом податкового (звітного) року оподатковувані доходи нараховувалися одночасно двома або більше податковими агентами і при цьому загальна річна сума таких податковуваних доходів перевищує 120 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного податкового року [2]. Також:

– якщо це передбачено окремими нормами розділу IV ПКУ, ставка ПДФО може становити 0 %;

– для пенсій або довічного грошового утримання, розмір яких більше, ніж три розміри мінімальної заробітної плати (у розрахунку на місяць), встановленої на 1 січня звітного податкового року (4134 грн.), до суми перевищення застосовуватиметься ставка ПДФО у розмірі 15 %;

– для пасивних доходів зберігатиметься окрема ставка 5 % для доходів у вигляді дивідендів, нарахованих резидентами – платниками податку на прибуток підприємств. Решта пасивних доходів (а до них належать, окрім дивідендів, проценти, роялті та інвестиційний прибуток) оподатковуватимуться ПДФО за базовою ставкою – 18 %.

Базовий розмір податкової соціальної пільги (ПСП) зменшився до 50 % розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи (у розрахунку на місяць), встановленого законом на 1 січня звітного податкового року. Тобто базовий розмір ПСП у 2016 р. становитиме 689 грн. При цьому гранична сума доходу, яка даватиме право на застосування ПСП, не змінилася та дорівнює розміру місячного

прожиткового мінімуму, діючого для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженого на 1,4 та округленого до найближчих 10 грн. – 1930 грн. Отже, підприємці на загальній системі оподаткування сплачуватимуть ПДФО за ставкою 18 %.

Військовий збір залишився без змін і сплачуватиметься у такому ж самому порядку.

Основні зміни в реформуванні податку на доходи фізичних осіб наведені у табл. 1 [3].

У табл. 2 відобразимо розміри податкових соціальних пільг у 2016 році. Розмір ПСП у 2015 р. становив 609 грн. (мінімальна заробітна плата 1218 грн. × 50%, граничний розмір доходу для застосування ПСП 1710 грн.).

Таблиця 1 – Реформування податку на доходи фізичних осіб

Податок на доходи фізичних осіб		
2015 рік	2016 рік	2017 рік
Доходи у вигляді заробітної плати (ЗП)		
0% – для 0,5 розміру мінімальних місячних ЗП (609 грн.) надається для ЗП не вище 1710 грн.	0% – для 0,5 розміру мінімальних місячних ЗП (609 грн.) надається для ЗП не вище 1930 грн.	0% – для 0,5 розміру мінімальних місячних ЗП надається для ЗП не вище 4134 грн.
15 % – до 10-кратного розміру мінімальних місячних ЗП (12180 грн.); 20 % на суму перевищення	18 % – до розміру ЗП без обмеження	17 % – до розміру ЗП без обмеження
Доходи, відмінні від заробітної плати та інвестиційного доходу (ІД)		
Ставка – 20 %	Ставка – 20 %	Ставка – 17 %
Інший дохід		
Дивіденди – 5 %; Інший інвестиційний дохід – 20 %	Дивіденди – 5 %; Інший інвестиційний дохід – 18 %	Дивіденди – 17 %; Інший інвестиційний дохід – 17 %
Оподаткування пенсій		
15 % від «мінімалки», якщо розмір пенсій вище 3654 грн	15 % від «мінімалки», якщо розмір пенсій вище 4134 грн	
Військовий збір – 1,5 %		

Таблиця 2 – Розмір податкових соціальних пільг у 2016 році

Вид ПСП (норма ПКУ)	2016 рік	
	Розмір ПСП, грн.	Граничний розмір доходу для застосування ПСП, грн.
Загальна ПСП (пп.169.1. п.169.1.ст.169)	689,00	1930,00
ПСП на дітей (пп.169.1.2)	689,00 × кількість дітей віком до 18 р.	1930,00 × кратну кількість дітей (одному із батьків)
Підвищена ПСП на дітей (пп. «а», «б», пп. 169.1.3)	1033,50 × кількість дітей віком до 18 р.	
Підвищена ПСП (підпункти «в»-«е» пп.169.1.3)	1033,50	1930,00
Максимальна ПСП (підпункти «а»-«г» пп.169.1.4)	1378,00	1930,00

Розглянемо, за якими ставками податку на доходи фізичних осіб необхідно оподатковувати доходи, нараховані у вигляді відпускних та лікарняних, у разі, якщо такі нарахування є перехідними, наприклад: відпускні, нараховані в грудні 2015 р. за січень 2016 р., лікарняні в січні 2016 р. за грудень 2015 р.

Оскільки згідно з п.163.1 ст.163 ПКУ [2] об'єктом оподаткування платника податку (як резидента так і нерезидента) є, зокрема, загальний місячний (річний) оподатковуваний дохід, який складається із суми оподатковуваних доходів, нарахованих (виплачених, наданих) протягом такого звітного податкового місяця, то метою проведення таких перерахунків є забезпечення виконання умови щодо обмеження граничного розміру заробітної плати звітного податкового місяця, який дає право платнику податку на застосування ПСП, та перевірки (уточнення) наявності підстав у платника податку для застосування ПСП, та як наслідок — уточнення правильності нарахування податку з доходів фізичних осіб за кожний окремий податковий період (місяць).

Водночас якщо платник податку отримує доходи у вигляді заробітної плати за період її збереження згідно із законодавством, у тому числі за час відпустки або перебування платника податку на лікарняному, то з метою визначення граничної суми доходу, що дає право на отримання ПСП, та в інших випадках їх оподаткування такі доходи (їх частина) відносяться до відповідних податкових періодів їх нарахування (пп. 169.4.2 п. 169.4 ст. 169 ПКУ) [2].

Крім того, роботодавець та/або податковий агент має право здійснювати перерахунок сум нарахованих доходів, утриманого податку за будь-який період та у будь-яких випадках для визначення правильності оподаткування, незалежно від того, чи має платник податку право на застосування ПСП.

Отже, оскільки зазначені види доходів можуть мати перехідний період з метою правильності нарахування податку на доходи фізичних осіб з доходів, отриманих у вигляді лікарняних, такі доходи необхідно віднести до відповідних періодів, за які проведено таке нарахування.

Наприклад, працівником підприємства у січні

2016 р. надано лікарняний для оплати за період з 28.12.2015 р. по 06.01.2016 р.

При нарахуванні (утриманні) податку на доходи фізичних осіб нарахований дохід за чотири дні лікарняних (з 28.12.2015 р. — 31.12.2015 р.) слід віднести до заробітної плати грудня 2015 р. та застосувати ставку податку 15/20%, діючу в тому періоді, лікарняні січня (з 01.01.2015 р. по 06.01.2015 р.) оподатковуються у сукупності із заробітною платою січня 2016 р. за ставкою податку 18% із застосуванням ПСП у разі її наявності у такого платника податку.

Аналогічний розрахунок податку проводиться з доходами у вигляді відпускних. Наприклад,

Таблиця 3 – Оподаткування відпускних та лікарняних у 2015-2016 рр.

Нарахований вид доходу	Оподаткування у 2015 р.			Оподаткування у 2016 р.			Проведення перерахунку у 2016 р.	
	ЄСВ	ПСП	ПДФО (ставка)	ЄСВ	ПСП	ПДФО	ПДФО	ЄСВ
Часткова оплата у грудні за дні відпустки за січень 2016 р.	За діючими ставками до 01.01.2016 р.	Не застосовується	15/20%	Не оподатковується	Застосовується у разі її наявності та якщо доходи (зарплата та відпускні за січень) не перевищують 1930 грн.	18%	Так	Ні
Часткова оплата у січні за дні лікарняного у грудні 2015 р.	Лікарняний не надано для оплати	Лікарняний не надано для оплати	Лікарняний не надано для оплати	Не оподатковується		15/20%	Так	Ні

При цьому у разі нарахування інших видів доходів (відмінних від лікарняних та відпускних) у відповідному періоді вони включаються до сукупного доходу того місяця, в якому таке нарахування відбувається.

Крім того, у податковому розрахунку (форма № 1ДФ), який подається за формою, затвердженою наказом № 4, відображення перерахунку з податку на доходи фізичних осіб з доходів у вигляді відпускних та лікарняних здійснюється у тому кварталі, в якому таке фактичне нарахування проведено.

Оскільки скасовано норми Закону про ЄСВ щодо відрахувань єдиного внеску із заробітної плати найманих працівників, то під час нарахування доходів у формі заробітної плати база оподаткування визначається як нарахована заробітна плата, зменшена лише на суму податкової соціальної пільги за її наявності.

У 2016 р. встановлено єдину ставку нарахування ЄСВ на фонд оплати праці у розмірі 22% до всіх видів доходів, на які раніше нараховувався ЄСВ. Виняток становитимуть тільки спеціальні ставки нарахування ЄСВ для інвалідів (8,41%, 5,3% і 5,5%), які залишатимуться без змін. Скасовується утримання ЄСВ із доходів і визначення класу професійного ризику для роботодавців та відповідні перевірки з боку Фонду соцстрахування щодо правильності такого визначення. Максимальна величина місячного доходу, на який нараховується ЄСВ, становитиме 25 прожиткових мінімумів (раніше – 17), тобто:

- з 01.01.2016 р. – 34 450 грн. (25 × 1 378 грн.);
- з 01.05.2016 р. – 36 250 грн. (25 × 1 450 грн.);
- з 01.12.2016 р. – 38 750 грн. (25 × 1 550 грн.).

При цьому якщо база нарахування ЄСВ не

працівнику підприємства нараховано відпускні у грудні 2015 р. за період з 21.12.2015 р. по 20.01.2016 р. Із сум доходів нараховано (утримано) податок на доходи фізичних осіб за ставкою 15/20% з відпускних грудня у сукупності із заробітною платою за грудень та окремо за дні відпустки січня 2016 р. У січні 2016 р. проводимо перерахунок за січневими сумами відпускних, нарахованими у грудні, та додаємо до заробітної плати січня. Визначені суми податку відображаємо у січні 2016 р. (табл. 3)

перевищує розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід, сума ЄСВ, як і раніше, розраховується як добуток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на місяць, за який отримано дохід (прибуток), та ставки ЄСВ (22%). Також у 2016 р. сума мінімального страхового внеску з ЄСВ становитиме:

- з 01.01.2016 р. – 303,16 грн. (22 % × 1378 грн.);
- з 01.05.2016 р. – 319 грн. (22 % × 1450 грн.);
- з 01.12.2015 р. – 341 грн. (22 % × 1550 грн.).

Як і у 2015 році, якщо підприємець – платник єдиного податку є інвалідом або пенсіонером за віком та отримує відповідну пенсію або соціальну допомогу, він звільняється від обов'язку сплати ЄСВ (ч. 4 ст. 4 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 8 липня 2010 р. № 2464). База для нарахування ЄСВ залишилася без змін. [4]. Окрім того, у 2016 р. скасовується і визначення класу професійного ризику для роботодавців та відповідні перевірки з боку Фонду соцстрахування щодо правильності такого визначення. Незалежно від системи оподаткування для всіх підприємців база нарахування ЄСВ залишається без змін (табл. 4)

За даними Євростату, Європейський Союз перебуває на першому місці у світі за виділенням коштів на соціальний захист своїх громадян – до 30% від ВВП, в Україні – лише 8%. Особливо ця різниця помітна у сфері пенсійного забезпечення, що його українці фінансують із державного бюджету через Пенсійний фонд. У Німеччині мінімальна пенсія становить 350 євро

за умови відсутності жодного дня трудового стажу, середня пенсія наближається до 800 євро на місяць. У Франції мінімальна пенсія становить 500 євро на місяць, у Великобританії –760 євро. В Україні середня пенсія становить приблизно 47 євро (понад 1400 грн.). До інших негативних чинників в Україні, за словами П. Шеремети [4], є, по-перше, недовіра до місцевих влад в Україні щодо використання сплачених податків, бюджетних коштів; по-друге, це корупція, яка пронизує державу зверху донизу чи низу догори, яка існує практично на всіх рівнях. Саме вона не дає змоги чесно розподіляти місцеві бюджети, від чого страждають і медицина, і освіта, і пенсійне забезпечення.

Висновки. У 2016 р. оподаткування ПДФО застосовувалася базова ставка 18% до всієї бази оподаткування, у 2017 р. передбачається її зменшення до 17%, а також вирівнювання інших видів ставок до цієї ж базової ставки. Отже, ключові зміни, які відбулися в реформуванні податкової системи України, орієнтовані на європейське податкове законодавство і враховують досвід реформування країн ЄС у зв'язку з євроінтеграційними процесами, які відбуваються в країні. Таким чином, отримані дані можуть бути використанні у подальших дослідженнях з метою більш детального аналізу оподаткування доходів фізичних осіб.

Таблиця 4 – Реформування ЄСВ

ЄСВ	
База оподаткування	
2015 рік	2016 рік
Не перевищує 17 мінімальних місячних заробітних плат (20 706 грн.) (17*1218 грн.)	Не перевищує 25 мінімальних місячних заробітних плат (34 450 грн.) 25*1378 грн.)
Ставки	
Роботодавець – 36,76–49,7 % Робітник –3,6 % (2,6; 2,0; 6,1)	Роботодавець –22 % Робітник –0 % (скасування ЄСВ 3,6 % (2,6; 2,0; 6,1))

Список літератури: 1. Облік і звітність в оподаткуванні: навч. посіб. / Л.М. Котенко, Г.М. Фадєєва. - Х.: Вид-во «Підручник НТУ «ХПІ»», 2014. – 484 с. 2. Податковий кодекс України, затверджений Верховною Радою України від 02 грудня 2010 р. No 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Податкова реформа: основні зміни, які вступили в дію з 1 січня 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tr.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/231988.html>. 4. Податкова система України є однією з найгірших у світі – експерти // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/svoboda/2014/01/16/7009754/>. 5. Які податки українцям доведеться платити у 2016 році // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/01/11/575819/>.

References (transliterated): 1. Oblik i zvitnist' v opodatkuvanni: navch. posib. / L.M. Kotenko, H.M. Fadyeyeva. - Kh.: Vyd-vo «Pidruchnyk NTU «KhPI»», 2014. – 484 s. 2. Podatkovy kodeks Ukrainy, zatverdzhenny Verkhovnoyu Radoyu Ukrainy vid 02 hrudnya 2010 r. No 2755-VI [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon.rada.gov.ua>. 3. Podatkova reforma: osnovni zmyny, yaki vstupyly v diyu z 1 sichnya 2016 roku [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://tr.sfs.gov.ua/media-ark/news-ark/231988.html>. 4. Podatkova systema Ukrainy ye odniyeyu z nayhirshykh u sviti – eksperty // Ukrayins'ka pravda [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/svoboda/2014/01/16/7009754/>. 5. Yaki podatky ukraintsyam dovedet'sya platyty u 2016 rotsi // Ukrayins'ka pravda [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.epravda.com.ua/publications/2016/01/11/575819/>.
Надійшла (received) 18.11.2016

Бібліографічні описи / Библиографические описания / Bibliographic descriptions

Реформування податку на доходи фізичних осіб/ К.Ю. Луценко, Г.М. Фадєєва // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства. – Харків. : НТУ «ХПІ», 2016. – № 24 (1196). – С. 64–67. – Бібліогр.: 10 назв. – ISSN 2304-621X.

Реформирование налога на доходы физических лиц / К.Ю. Луценко, А.Н. Фадеева // Вестник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальные проблемы управления и финансово-хозяйственной деятельности предприятия. – Х. : НТУ «ХПІ», 2016. – № 24 (1196). – С. 64–67. – Библиогр. 10 назв. – ISSN 2304-621X.

The reforming the tax on personal income / K Lutsenko, A. Fadeyeva // Bulletin of NTU "KhPI". Series: Actual problems of management and financial-economic activity of the enterprise. – Kharkiv : NTU "KhPI", 2016.– No 24 (1196). – P. 64-67. – Bibliogr.: 10 names. – ISSN 2304-621X.

Відомості про авторів / Сведения об авторах / About the Authors

Луценко Катерина Юрївна – Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків, магістрант спеціальності «Оподаткування», тел. (096)456-75-34, e-mail: katjalucenko@rambler.ru

Луценко Катерина Юрївна – Национальный технический университет «ХПИ», г. Харьков, магистрант специальности «Налогообложение», г. Харьков, тел. (096)456-75-34, e-mail: katjalucenko@rambler.ru

Lutsenko Катерина, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Master student specialty "Taxation", tel.: (096)456-75-34, e-mail: katjalucenko@rambler.ru

Фадєєва Анна Николаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджмента і налогообложения, НТУ «ХПІ», г. Харьков, тел. (095)93-50-779, e-mail: a_fadeyeva@pochta.ru

Фадєєва Ганна Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та оподаткування, Національний технічний університет «ХПІ», м. Харків, тел. (095)93-50-779, e-mail: a_fadeyeva@pochta.ru

Fadeyeva Anna, Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor at the Department of Management and Taxation (National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv), tel.: (095)93-50-779; e-mail: a_fadeyeva@pochta.ru